

Söderöposten

Nr: 1 2006

Gården Lövnäs i Mälby

Fotot taget på 40-talet av Sven Edin

ÅRSMÖTE

söndagen den 19 mars kl 12.00

i Söderögården, Långalma

Sedvanliga årsmötesförhandlingar

Underhållning

Förtäring

Välkomna!
sen

Styrel-

Innehåll:

Ordföranden har ordet	sid 3
Verksamhetsberättelse	sid 4 - 5
Berättarstuga i miniformat	sid 6 - 7
Flytten av Vera Jansson	sid 8-10
Båtsmän i Yttersby	sid 10-11
Byvandring från Boruddu	sid 12
Reparation av gökur	sid 12

Ordföranden har ordet

Snö eller tö. Tö eller snö, ja det kännetecknar ju våra ”moderna” vintrar. För visst var det väl så att vintrarna var både kallare och snörikare när vi var barn. Åtminstone för oss som passerat tonåren och ungdomsåren med ett antal år.

Skall man tro meteorologerna kommer det att bli ännu mildare vintrar i framtiden, så det är väl bara att anpassa sig. Turligt nog berör inte detta Hembygdsföreningens arbete, eftersom vårt arbete huvudsakligen arbetar med tid som varit. Den förflutna tiden förändras inte. Det är bara synen på den som ändras.

Får jag säga det själv så tycker jag att Söderöposten börjar bli riktigt bra. Jag hoppas att ni delar min syn och med förtjusning kastar er över det nya numret och läser det!

Ha det, hälsar
Christer W

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Styrelsen för Söderöns Hembygdsförening får härmed avge verksamhetsberättelse för år 2005.

Styrelse:

Ordinarie ledamöter: Christer Wesström, ordf, Ulla-Britt Jansson, v ordf, Hanna Toil, sekr, Viveka Eriksson, kassör, Robert Henningsson, Gerd Åbrandt och Karin Andersson Hörner.

Suppleanter: Pernilla Ericsson, Agnetha Eriksson, Anna-Britt Matsson, Christer Mattsson, Conny Wahlgren och Elsy Österberg.

Styrelsen har genomfört åtta möten under verksamhetsåret.

Tidningskommittén har bestått av Christer Wesström, Pernilla Ericsson, Robert Henningsson och Elsy Österberg.

Medlemsantal

Antalet medlemmar uppgick vid årets slut till 141 betalande.

Årsmöte

hölls den 17 april i Söderögården. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar var Torsten Molarin, ordf i Öregrunds Hembygdsförening, inbjuden att berätta om arbetet i den föreningen.

Verksamhet

Föreningen har under året inbjudit till fem olika aktiviteter.

- Cirka 20 personer deltog i gökottan i maj. Vi samlades vid Klyx-Jans stuga med Gunnar Emanuelsson som guide.
- Tillsammans med Söderöns Bygdegårdsförening anordnade vi det första nationaldagsfirandet i Söderögården den 6 juni. Kerstin Björck Jansson höll högtidstalet och 75-100 personer hade hörsammat inbjudan.
- I början av september hade vi en höstträff på Älvsnäs brygga. Vi berättade litet om Älvsnäs historia och informerade om hembygdsföreningens arbete.
- Den 12 september hade vi en föreningsträff med Raggarö hembygdsförening, där även Tvärnö hembygdsförening deltog. Trevligt arrangerat med byvandring och korvgrillning.
- I oktober hade vi kallat till en träff i Söderögården där vi använde vår nya utrustning med dator, scanner och skrivare. Vi kopierade fotografier och vi har börjat samla intressanta Söderöbilder i en "bildbank". Dels för vår egen dokumentation, men även för utlåning om någon skulle vara intresserad.

Under året har hembygdsgörelse fortsatt arbetet med inventeringen av åkernamn för att bevara benämningar på åkrar, ängar och hagar.

Förutom dessa egna aktiviteter deltog vi på Söderödagen med en utställning under temat "Textilier i vardagen". Vi hade även precis lagom till den dagen fått receptsamlingen från vår matlagningdag klar, så vi kunde påbörja försäljningen.

Medlemsbladet

Söderöposten har utkommit med fyra nummer.

Ekonomi

Våra inkomster har under året kommit från medlemsavgifter, ett föreningsbidrag från kommunen och försäljning av dagböcker och receptsamlingen.

Våra stora utgifter har varit inköp av digitalkamera och dator.

Se i övrigt den ekonomiska rapporten för 2005.

Det finns ca 25 dagböcker och 42 receptsamlingar till försäljning.

Styrelsen för Söderöns Hembygdsgörelse 29 januari 2006.

Christer Wesström

Ulla-Britt Jansson Viveka Eriksson

Hanna Toil

Robert Henningsson

Gerd Åbrandt

Karin Andersson Hörner

Medlemmar i Söderöns Hembygdsgörelse

Om Du vill ha förteckningen över medlemmarna hör av Dig till Viveka Eriksson via e-post: westsson@tele.se eller per telefon kvällstid i veckorna 08-158612, helger 0173-700 28. Meddela samtidigt Din egen e-postadress.

Berättarstuga i miniformat

Av Viveka Eriksson

När jag skriver att berättarstugan var i miniformat, menar jag att antalet deltagare var minimalt. Jag hade samlat tre goda berättare hos Hans-Olov Eriksson i Nolsterby och vi var sammanlagt sju personer, tre berättare och fyra som lyssnade.

Berättarna var Algot Sjögren från Östhammar, Robert Henningsson, Söderby och Britta Olsson, Nolsterby.

Algot Sjögren och Robert Henningsson sitter vid bordet, Viveka Eriksson har tagit bilden.

Algot som är född på Alnön, på norrsidan om Söderön, flyttade så småningom till Stockholm och vid pensioneringen köpte han och hustrun Gun ett hus i Östhammar. Barndomshemmet på Alnön löste han in tillsammans med sonen Leif och de vistas där ute väldigt mycket året runt. Algot och Leif har tillsammans forskat om sin släkt och övriga boende på Alnön, ända tillbaka till 1500-talet. Allt material är samlat i en skrift under namnet Alnön. Robert har också släktforskat och vi i hembygdsföreningen har ju fått ta del av hans släktrönikor om Söderöns båtsmän.

Det visade sig nu att Algot och Robert, som inte har träffats tidigare, hittade gemensamma nämnare i sina papper och kunde räta ut vissa frågetecken.

Tillsammans med Britta berättade de under dagen många historier om livet i skärgården och på Söderön, från 30-talet och framåt. En del är kanske inte lämpade för skrift och en del mer eller mindre sanna, men naturligtvis klart intressanta.

Sant är i alla fall att 1931 rasade föregångaren till stormen Gudrun, Stormfällningen kallad, på Söderön. De flesta blev av med sin sparade skog. August Mattson på Ersholmen gick in till hustrun Katrin, satte sig vid spisen med ansiktet i händerna och sa: Nu har jag ingen skog mera.

Det byggdes många nya hus på Söderön åren efter, man hade ju god tillgång till virke.

Det pratades även om rivaliteten om flickorna på Söderön. Skärgårdspojkarna var inte väl sedda av pojkarna på Söderön om de lade beslag på deras flickor. En gång hade man som protest dragit upp en segeleka, som några från skärgården kommit med till Norrstrand. Ekan drogs upp i ett kärr i Blåbärsmossan, flera hundra meter från stranden och seglen hissades. Undrar hur ungdomarna tog sig hem och när ekan hittades.

Man kämpade även för skolan på den tiden. Skolan på Tögen byggdes 1910 för 15.000:-. Den fick läggas ner redan 1931 på grund av brist på barn. Barnen på öarna på den sidan av Söderön fick gå i Långalma skola. Det blev en lång skolväg och en del inackorderades i gårdarna i Långalma.

Detta och mycket annat berättades det om och jag hoppas att vi kan anordna liknande berättarstunder på flera ställen.

I flera nummer av Söderöposten har Vera Jansson, född på Djuphaga i Öregrunds skärgård, bidragit med berättelser ur sitt liv. Den här gången har hon fantiserat om hur det kunde ha gått till när hennes morfars far och hans familj flyttade från Harg till Djuphaga, på 1800-talet. Tid, personer och platser är riktiga, resten är fria broderier, säger Vera.

Flytten

Av Vera Jansson

Det var en sådan där lysande sommardag, som Vår Herre skänker ibland. Just en sådan dag att börja det nya livet.

Från livet som båtsman Lax-Pelle till att bli nybyggaren och skomakaren Per på Skäret.

Medan spriseglet fylldes med en lätt vind, satt han och tittade på sin familj. Hans hustru Karin ammade lillminstingen Erik, som fick ha sin bädd i mangelkorgen ännu några månader. Småjäntorna, femåriga Anna-Karin och den snart fyraåriga Britta, lika ilsket rödhåriga som han själv. De satt på hans gamla sjömanskista. Kände sig smärda men förväntansfulla och nyfikna inför det stora äventyret att flytta.

Framme i fören, bredvid sjömannsäcken där Per hade stoppat alla skomakareverktygen: läster, knivar, läder och dylikt. Där satt Janne, tioåringen och kände sig som en befaren sjöman. Han hade gjort den här färdvägen tidigare, när han och fadern hade seglat till nybygget för att sätta potatis.

Vinden ökade när de kom ut på fjärden.

Sjön stänkte över friborden. Småjantorna hiii-ade av förskräckelse. Han lugnade dem. Modern gav löfte om att de snart skulle ta iland för att göra matrast. I slafatet var det fullt av pannkakor, som hon hade gjort tidigt i ottan. De skulle också få lingonsylt.

Det hade regnat en stund på kvällen, så luften kändes frisk och sval. Skönt efter den heta och soliga sommardagen. Per gick den fina stigen mellan tallarna upp från sjön mot stugan. Han hade lagt några nät nu ikväll. Ute vid Tremänningarna. Vid det grundet fick de alltid något i näten. Mat fanns det i sjön och potatis i jorden. Nybygget var en bra idé.

Nästa vecka tänkte han och en granne lägga en strömmingssköte, det var dags nu. Strömmingen började stå vid Käringön.

I morgon om vinden var bra, skulle han ta och segla upp till Öregrund efter grovsalt. Karin ville ordna med saltströmming för vinterförrådet. Lövstadius stövlar, som han hade haft hem för omklackning, var färdiga. Det skulle bli en slant. Tillsammans med lagningen av prästfruns vinterskor skulle det bli något mera slantar. Räcker både till saltet och något mera. Kanske kaffebönor till helgen och en strut bröstsocker åt ungarna.

I morgon skulle han purra Janne, han fick lov att följa med och ro när de tog upp näten. Janne visste också var det fanns mäsägg. Äggen skulle bli fina att göra helgpannkaka på.

Vi i redaktionen kan tillägga att Vera även har ägnat sig åt måleri, mest i akvarell och hade 2004 en utställning på biblioteket i Östhammar. Hon ställde där ut 14 tavlor med skärgårdstema. I Söderögården sitter en tavla med motiv från en lanthandel, den har Vera målat. Idén kommer från affären i Långalma. Numera har hennes syn försämrats, men hon målar fortfarande i mån av tid och intresse.

Båtsmän i Yttersby

av Robert Henningsson

Robert Henningsson har nu kommit till Yttersby i sin krönika om båtsmän på Söderön. Båtsmännen hade först namnet Frisk, som sen ändrades till Wurst i början av 1800-talet.

Första anteckningen som Robert hittat, var om Erich Frisk 1721 och Eric Yttring, fördubblingsbåtsman. Fången 1721.

Mellan åren 1748-1758 var Jan Frisk i tjänst. Han dog före 1795. Hans hustru Stina Larsdotter, föddes i Harg 1724 och dog 1795.

Efter Jan kom Fredrik Frisk, född i Stockholm 1726. Efter sin tjänst i kronans kläder, blev han skolmästare 1784-95 och kyrkovaktmästare före sin död 23/3 1801. Det var vanligt att man efter avslutad militärtjänst hade ett civilt yrke. Samtidigt med Fredrik var Anders Yttring, född 1755, i tjänst som fördubblingsbåtsman. Fredrik var gift två gånger. Andra gången med Cajsa Olsdotter från Hökhuvud.

Så kom två Singö-bor att bli båtsmän i Yttersby. Erik Frisk, född 1765 och Olof Frisk, född 1793, comenderad från 1815.

Den första båtsmannen Wurst var Per Westerberg, född 1791 i Nolsterby och död 1864. Hans hustru hette Brita Hansdotter, född 1790.

Mats Olsson Wurst var född i Börstils församling 3/6 1818. Hustrun Anna Södergren var född i samma församling 28/4 1815.

Näst sista båtsmannen Wurst hette Jan Wilhelm Jansson, född 6/4 1827 i Gamla Uppsala. Hustrun Brita Karin Ersdotter, född i Wahlö 13/12 1828. Jansson blev senare nybyggare vid Stenbron, Långalma på 1870-talet, enligt församlingsboken.

Den siste båtsmannen i Yttersby hette Jan Erik Wurst. Han var född i Forsmark 12/9 1835 och gift två gånger. Första hustrun hette Maja-Stina Jansdotter och kom från Häverö. Med sin andra hustru, Kristina Erika Eriksson, fick han fyra barn.

Roberts far berättade om denne Wurst, att han var en duktig kock i det militära. Under en manöver gräddade han pannkakor åt dåvarande kungen. Efter maten kom kungen fram och sa:

Det var goda pannkakor, de där du Wurt.

Byvandring från Boruddu

Nolsterbygruppen bjuder in till en vårvandring

Lördagen den 20 maj kl 11

Samling vid Boruddu och så går vi via Sjölund och Norrstrand till Löwéns sjöbod vid Nolsterbystrand. Där äter vi medhavd matsäck. Den som inte kan eller vill gå med från Boruddu, kan ju åka bil till Nolsterbystrand. Därifrån går vi till Ingelsbo för att se om vi kan hitta fornlämningen som ska finnas där. Och så tar vi oss tillbaka till Boruddu.

För övrig info ring Viveka

helger 0173-700 28, kvällstid 08-15 86 12

Reparation av gökur

Vi har ett gammalt gökur som ligger i en låda och det skulle vara roligt att få igång det igen. Vi har kikat in i urverket, men inser att det inte är lönt att ens försöka göra något på egen hand. Så nu undrar vi om det är någon av Söderöpostens läsare som kan hjälpa oss. Antingen någon som kan själv eller kan tipsa oss om någon som kan få igång det här vägguret. Ett av förmodligen flera fel, är att göken fastnat i uteläge.

Kontakta Viveka eller Åke

Tel kvällstid 08-15 86 12, Tel på helgerna 0173-700 28

E-post westsson@tele2.se